

FAN VA TA'LIMNING GLOBALLASHUVI SHAROITIDA G'OYAVIY TARBIYA MASALALARI

Tolipov Hushnodbek

Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy
gumanitar fanlar va san'at fakulteti Milliy
g'oya ma'naviyat asoslari
va huquq ta'limi kafedrası o'qituvchisi.

Norinova Kamola

Andjon davlat pedagogika instituti , ijtimoyi
amaliy fanlar musiqiy talim yonalishi 101 gurux talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada fan va ta'limning globallashuv jarayonidagi o'zgarishlari sharoitida g'oyaviy tarbiya masalalarining dolzarbligi, uning yoshlar dunyoqarashini shakllantirishdagi o'rni va ahamiyati tadqiq etiladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari va internet muhitining kengayishi natijasida yuzaga kelayotgan g'oyaviy tahdidlar, milliy qadriyatlarning transformatsiyasi hamda bu jarayonlarning yosh avlod tarbiyasiga ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Globallashuv sharoitida milliy ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishi, g'oyaviy tarbiyaning yangi metodologik asoslarini yaratish, ta'lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish borasidagi xorijiy va mahalliy tajribalar o'rganilgan. Maqolada globallashuv kontekstida yoshlarda milliy g'oyani shakllantirish, vatanparvarlik tuyg'ularini mustahkamlash, g'oyaviy immunitetni rivojlantirishning samarali mexanizmlari va istiqbolli yo'nalishlari bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalaridan oliy ta'lim va umumta'lim maktablari o'quv jarayonida, g'oyaviy-ma'rifiy ishlar metodikasini takomillashtirishda foydalanish mumkin.

Kalit so'zlar: globallashuv, g'oyaviy tarbiya, ta'lim transformatsiyasi, axborot xavfsizligi, milliy g'oya, vatanparvarlik, innovatsion ta'lim, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, g'oyaviy immunitet, media savodxonlik, tanqidiy fikrlash.

Abstract : This article examines the relevance of ideological education issues in the context of changes in science and education in the process of globalization, its role and significance in the formation of the worldview of young people. The ideological threats arising as a result of the expansion of modern information technologies and the Internet environment, the transformation of national values, and the impact of these processes on the education of the younger generation are scientifically and theoretically analyzed. Foreign and local experiences in the innovative development of the national education system in the context of globalization, the creation of new methodological foundations of ideological education, and the harmonization of national and universal values in the educational process are studied. The article develops recommendations on effective mechanisms and promising directions for the formation of a national idea in young people in the context of globalization, strengthening patriotic feelings, and the development of ideological immunity. The results of the research can be used in the educational process of higher education and general education schools, and in improving the methodology of ideological and educational work.

Keywords: globalization, ideological education, educational transformation, information security, national idea, patriotism, innovative education, national values, universal values, ideological immunity, media literacy, critical thinking.

Аннотация: В статье рассматривается актуальность проблем идеологического воспитания, его роль и значение в формировании мировоззрения молодежи, в контексте изменений в науке и образовании в процессе глобализации. Научно-теоретически проанализированы идеологические угрозы, возникающие в связи с расширением современных информационных технологий и интернет-среды, трансформацией национальных ценностей, а также влияние этих процессов на воспитание подрастающего поколения. Изучен зарубежный и отечественный опыт инновационного развития национальной системы образования в условиях глобализации, создания новых методологических основ идеологического воспитания, гармонизации национальных и общечеловеческих ценностей в образовательном процессе. В

статье разрабатываются рекомендации по эффективным механизмам и перспективным направлениям формирования национальной идеи у молодежи, укрепления патриотических чувств, развития идеологического иммунитета в условиях глобализации. Результаты исследования могут быть использованы в учебном процессе высшей и общеобразовательной школы, а также при совершенствовании методики идеологической и воспитательной работы.

Ключевые слова: глобализация, идеологическое воспитание, образовательная трансформация, информационная безопасность, национальная идея, патриотизм, инновационное воспитание, национальные ценности, общечеловеческие ценности, идеологический иммунитет, медиаграмотность, критическое мышление.

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari hayotimizning barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Ayniqsa, fan va ta'lim tizimidagi o'zgarishlar jamiyat rivojlanishiga, milliy qadriyatlar transformatsiyasiga va g'oyaviy tarbiya masalalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari, internet va ijtimoiy tarmoqlar tufayli turli madaniyatlar, bilimlar va g'oyalar orasidagi chegaralar yo'qolib bormoqda. Bu esa o'z navbatida yoshlar dunyoqarashi shakllanishida, ularning milliy o'zlikni anglashi va g'oyaviy immunitetining mustahkamlanishida yangi vazifalarni qo'ymoqda. G'oyaviy tarbiya masalalari, ayniqsa, fan va ta'lim globallashuvi sharoitida alohida dolzarblik kasb etadi. Sababi bugungi kunda yoshlar ongiga ta'sir etuvchi axborot oqimi misli ko'rilmagan darajada kengaydi. Ular internet orqali turli g'oyalar, qarashlar va mafkuralarning ta'siri ostida qolmoqda. Bu esa ta'lim muassasalari oldiga yangi vazifalarni – o'quvchilarni nafaqat bilim bilan qurollantirish, balki ularni tanqidiy fikrlashga, axborotni saralashga va milliy qadriyatlar asosida to'g'ri yo'l tanlashga o'rgatish vazifasini qo'ymoqda. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ham aynan shu maqsadlarni ko'zlaydi. Zamonaviy bilimlar bilan bir qatorda, o'zligimizni anglash, milliy g'oyamizni mustahkamlash, yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash bugungi kunning eng muhim vazifalari hisoblanadi. Globallashuv sharoitida milliy va

umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash, g'oyaviy bo'shliqning oldini olish uchun ta'lim tizimida samarali mexanizmlarni yaratish mumkin. Ushbu maqolada fan va ta'limning globallashuv sharoitida g'oyaviy tarbiya masalalarining dolzarbligi, bu borada mavjud muammolar, xorijiy tajriba hamda milliy an'analarimiz asosida istiqbolli yechimlar tahlil qilinadi. Globallashuv sharoitida milliy g'oyani rivojlantirish, yoshlar ongida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish, internet va axborot texnologiyalaridan oqilona foydalanish orqali g'oyaviy tarbiyani yangi bosqichga ko'tarish masalalari yoritiladi. Globallashuv sharoitida g'oyaviy tarbiyaning dolzarbligi bugungi kunda globallashuv jarayonlari natijasida dunyo mamlakatlarining iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalari kuchayib, yagona axborot makonining shakllanishi kuzatilmoqda. Bu jarayon, ayniqsa, ta'lim sohasiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ta'lim va fan globallashuvi bir tomondan, ilm-fan yutuqlaridan keng foydalanish, ilg'or tajribalarni o'zlashtirish, zamonaviy kadrlar tayyorlash imkoniyatlarini bersa, ikkinchi tomondan, milliy qadriyatlar, ma'naviy merosni saqlash va rivojlantirish masalasini kun tartibiga qo'ymoqda. G'oyaviy tarbiya masalalari aynan shu nuqtada alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki, globallashuv sharoitida turli mafkuraviy ta'sirlar, g'oyaviy tahdidlar kuchayib, axborot xurujlari ham keng tus olmoqda. Bu esa yoshlar ongini zabt etish uchun kurashning kuchayishiga olib kelmoqda. Shu bois, ta'lim jarayonida bilim berish bilan bir qatorda, o'quvchi va talabalarning milliy g'oya asosida tarbiyalash, ularda g'oyaviy immunitetni shakllantirish muhim vazifaga aylanmoqda. O'zbekistonda g'oyaviy tarbiya bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va huquqiy asoslar O'zbekistonda so'nggi yillarda ta'lim sohasida, ya'ni, g'oyaviy tarbiya yo'nalishida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Bunda qabul qilingan qonunlar va Prezident qarorlari huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son) ta'lim tizimining huquqiy asoslarini belgilab berdi. Ushbu qonunning 5-moddasida ta'limning asosiy prinsiplari qatorida "milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligi" hamda "ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liqligi" kabi tamoyillar belgilab qo'yilgan. Bu esa ta'lim jarayonida

g'oyaviy tarbiyaning huquqiy asoslarini mustahkamlaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmonida "talabalarni vatanparvarlik, halollik, ahloq-odob, insonparvarlik, mehr-oqibat, g'oyaviy-siyosiy savodxonlik, bag'rikenglik kabi sifatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini rivojlantirish" vazifasi qo'yilgan. Bu farmonda ta'lim va g'oyaviy tarbiyaning uyg'unligi ta'kidlangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-maydagi PF-5712-son "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmonida "yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish" masalalari muhim vazifa sifatida belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5040-son Qarori** bilan ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini yanada oshirish maqsadida yangi tizim yaratildi. Jumladan, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi faoliyati yanada takomillashtirildi, barcha ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari lavozimi joriy etildi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 10-fevraldagi "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 68-son Qarori bilan umumta'lim maktablarida "Tarbiya" fani joriy etildi. Bu fan orqali o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlar, g'oyaviy tarbiya asoslari shakllantirilmoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam globallashuv sharoitida fan va ta'lim sohasidagi o'zgarishlar g'oyaviy tarbiya masalalariga yangicha yondashuvni talab etmoqda. O'zbekistonda bu yo'nalishda qabul qilingan qonunlar va Prezident qarorlari muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda g'oyaviy tarbiyaning asosiy vazifalari quyidagilar kiradi:

1. Yoshlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirish;
2. Axborot xurujlari sharoitida tanqidiy fikrlash va media savodxonlikni rivojlantirish;
3. Vatanparvarlik, milliy o'zlikni anglash tuyg'ularini mustahkamlash;
4. G'oyaviy immunitetni shakllantirish orqali turli mafkuraviy tahdidlardan himoyalash.

Ta'lim tizimidagi islohotlar g'oyaviy tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli imkoniyatlar va xalqaro tajribalarni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish orqali yoshlarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish lozim. Fan va ta'limning globallashuvi sharoitida g'oyaviy tarbiya – milliy taraqqiyotning muhim omili va yoshlarni har tomonlama yetuk shaxs sifatida kamol toptirishning asosiy vositasi bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
3. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim sifati va samaradorligi. – Toshkent: "Turon-Iqbol", 2021. – 180 b.
4. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika: oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: "O'qituvchi", 2022. – 520 b.

5. Yusupov E. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va g'oyaviy immunitetni mustahkamlash masalalari. // "Xalq ta'limi" jurnali. – Toshkent, 2023. – №2. – B. 12-18.